

Terrain (1983–2015)

– et tidsskrifteventyr som brått tok slutt

Bjarne Rogan
Institutt for kulturstudier og orientalske fag, UiO
bjarne.rogan@ikos.uio.no

Terrain har som ambisjon å belyse, gjennom temanumre, de mest forskjelligartede aspekter, og av og til de minst kjente, ved dagens europeiske samfunn. Terrain er også et forum for debatt og refleksjon for etnologene, og for dialog med de andre humanistiske og samfunnsvitenskapelige fagene. (Fra tidsskriftets målparagraf)

Overskriften på denne nekrologen over et tidsskrift kunne godt ha vært noe i retning av «For god for denne verden». Det franske kulturvitenskapelige tidsskriftet *Terrain* kom nemlig ut med sitt siste nummer i september 2015. *Terrain* var etter min og manges mening det beste kulturvitenskapelige tidsskriftet som er blitt utgitt på denne siden av Atlanteren i nyere tid. Det ble etablert som ledd i en kortvarig interessebølge for fransk kulturarv tidlig på 1980-tallet – det vil si for folkelig kultur, for en gangs skyld ikke for finkulturen. *Terrain* levde godt på kulturdepartementets midler i 32 år og det ble effektivt nedlagt i høst av selvsamme departement – til stor overraskelse for de fleste. Tidsskriftet led nemlig ikke av noen form for alderdomssvekkelse eller manglende tilgang på stoff, snarere tvert imot. Foranledningen var ganske enkelt at det tidligere så rause departementet så sitt snitt til å smekke igjen døren i det

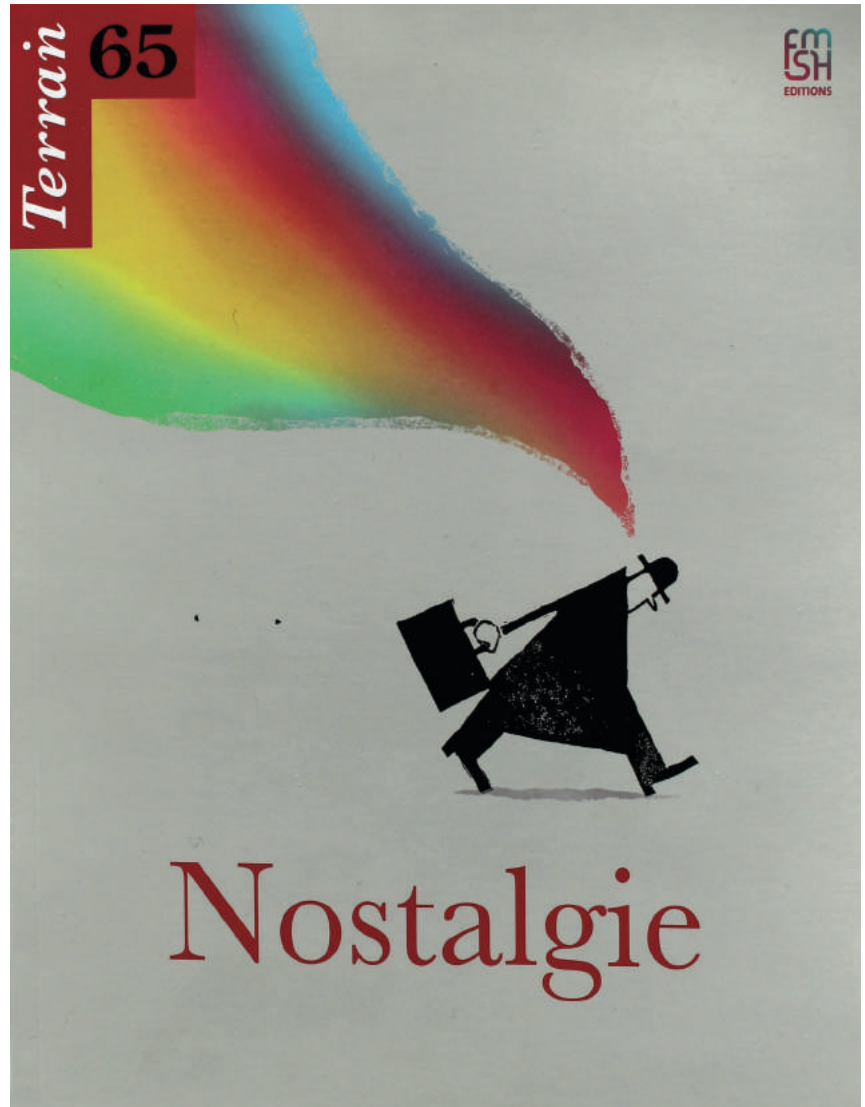
øyeblikk sjefsredaktøren gjennom de 32 årene, Christine Langlois, fylte 65 og gikk av for aldersgrensen. Sortien var ellers symbolsk nok; det siste nummeret ble nr. 65 i rekken, og temaet var *Nostalgie*. Det kommer utvilsomt til å knytte seg mye nostalgi i fremtiden til dette tidsskriftet, og neppe mindre til Christine Langlois' etter hvert legendariske redaktørstil, av de fleste i redaksjonsrådet omtalt som kreativt kaotisk – eller kaotisk kreativ. Men også effektiv, kunstnerisk, humoristisk og resultatrik. Franske etnologer og antropologer er for tiden inne i en sorgprosess.

Det første nummeret kom i 1983. Planen var et tidsskrift svært ulikt våre hjemlige etnologiske-folkloristiske *Norveg*, *Dugnad* og *Tradisjon*, og også fjernt fra det etablerte og langt mer tradisjonelle *Ethnologie Française*. For en norsk etnolog var konteksten ellers eksotisk nok. 1980 hadde vært erklært som «Kulturår» i Frankrike, og i

den forbindelse var det blitt opprettet et slags mini kultur- eller forskningsråd, kalt la *Mission du patrimoine ethnologique* – på folkemunne le *Patrimoine*. «*Patrimoine*» betyr kort og godt «arv» og brukes også om kulturarven, parallelt med det engelske «*heritage*». Men perspektivet var ikke så tilbake-skuende som det kan høres ut. Drivkraften bak det nye rådet var etnologen Isac Chiva, som ønsket et brudd med den tradisjonelle etnologiens/ folkloristikkens fokus på lands-bygdas utdøende kulturformer. Han ønsket et bredere blikk på samtidens kulturformer, urbane og industrielle så vel som rurale, minoritetenes så vel som elitenes, og med tilnæringsmåter og problemstillinger som lå nærmere studiet av fremmede kulturer. *Le Patrimoine*, med tilhørende administrasjon, hadde i mange år et ganske raust budsjett som finansierte en rekke samtidsrettede forskningsprosjekter knyttet til den levende folkekulturen i Frankrike. Til formidling av resultatene skulle man ha et tidsskrift – *Terrain*. Navnet henspillet på forskning ute i felten (*le terrain*).

Tiltaket var overraskende radikalt i et land der finkultur og kunst har vært, og fortsatt er, alfa og omega. Etableringen må ses på bakgrunn av den relativt kortvarige interessebølgen for levende folkekultur, som fikk sitt klareste uttrykk i økomuseumsbevegelsen (fra siste del av 1970-tallet). Samtidig skulle *le Patrimoine* og tidsskriftet (likesom økomuseene) bli den største utfordreren til det nasjonale, Paris-baserte folkemuseet, som aldri egentlig klarte å komme seg ut av den før-industrielle bondekulturen og som ble stengt i 2005. Også for økomuseene har mye av luften gått ut av ballongen etter årtusen-skiftet, og *le Patrimoine* er på det nærmeste nedlagt. *Terrain* derimot har vært en suksesshistorie frem til i dag.

Jeg traff Christine Langlois første gang i 1983, på et bøttekott av et kontor i en av

Kulturdepartementets avdelinger i Paris, der hun satt og arbeidet med å få ut det første nummeret. Ingen kunne ane at dette tidsskriftet skulle bli en varig suksess, i motsetning til museene og andre institusjoner knyttet til den folkelige kulturarven. Årsaken er sammensatt. En solid økonomi og ryggdekning fra de antikvariske myndighetene betydde naturligvis mye i utgangspunktet. På den andre siden har det overrasket de fleste at et departements-basert tidsskrift har klart å holde en sterk forskningsmessig profil

Alle fotografier Bjarne Rogan

i tillegg til å bedrive god formidling. Det var få som trodde det ville være mulig å holde en uavhengig redaksjonell linje vis à vis kulturbyråkratiet. Tidsskriftets vilje og evne til å vokse ut over de opprinnelige rammene for sitt noe begrensede oppdrag, det vil si formidling av resultatene av *le Patrimoine's* forskningsprosjekter, har betydd alt for mottakelsen ute i fagmiljøene. Over årene har *Terrain* styrket den faglige forankringen både tematisk, geografisk og disiplinmessig, samtidig som det fikk en usedvanlig tiltalende lay-out. Som enkelte har uttalt: nesten uforskammet tiltalende for et vitenskapelig tidsskrift.

Mange har uttalt seg om *Terrain's* profil og utvikling. Glidningen fra studier av nasjonal kulturarv til en bred antropologisk tilnærming til aktuelle kulturtema er frem-

hevet, likeså utvidelsen av fokuset fra Frankrike til Europa – med stadige komparative visitter til ikke-europeiske kulturer. På den måten har man opprettholdt en arbeidsdeling i forhold til tidsskriftet *Ethnologie Française*, som har fokusert på franske forhold. *Terrain's* varemerke har vært solid etnografi kombinert med teoretiske perspektiver, samt en uvanlig friskhet i både temavalg og perspektiver, layout og illustrasjoner. Europeisk etnologi og (sosial)antropologi har lenge vært sett på som to sider av samme mynt i Frankrike, men *Terrain* har fungert kanskje mer enn noen annen institusjon som en katalysator for dette samlivet. Åpningen mot andre disipliner, som historie, sosiologi, psykologi og – i ønsket om å overskride skillet kultur–natur/miljø – også etologi, har bidratt til dets brede, kulturvi-

tenskapelige profil. Tidsskriftet har altså stått for alt annet enn spesialisering. Av betydning er også at *Terrain* i sin europeiseringsprosess har åpnet opp for stadig flere forfattere fra andre land.

Tidsskriftet har hele tiden arbeidet med temanumre, de første årene knyttet til *Patrimoine*-prosjektene, og senere med fritt valgte temaer. I tillegg har det hatt en vari-seksjon og en seksjon med informasjon om begivenheter innenfor europeisk etnologi. De halvårlige numrene har i senere år hatt nærmest bokformat, fra ca. 150 sider til det siste på ca. 250. Temaavgangene er et kapittel for seg. Redaktøren og redaksjonen har på en imponerende måte fanget opp temaer i tiden, men som ennå ikke var bearbeidet vitenskapelig. På den ene siden finner vi klassiske antropologiske temaer som slekt-skap, ritualer og lignende, men nå knyttet til fransk og europeisk jord. På den andre siden (for etnologi) uvante temaer som

«Poesi og politikk», «Redsel og trusler», «Å berøre», «Å være en person», «Maktens bånd», «Å opptre offentlig», «Å se musikk», «Å drømme», «Blodanalyser», «Bruken av penger», «Rusen», «De nyttige døde», «Tenker dyrene?», «Latter», «Hvorfor samarbeide?», «Økologiske utopier», «Å vente», «Å lyve», med mange flere. Lekkasjer fra redaksjonens brainstorming-møter omkring nye temaer beretter om en kreativitet utenom det vanlige, kombinert med rikelig med rødvin og annet på bordet. Illustrasjonen over viser hvordan tidsskriftets tegner minnes disse møtene (fra *Terrain* nr. 65, s. 219).

Kommentarene fra franske etnologer og antropologer til *Terrain*'s endelikt er mange. De er preget av tristesse, men også av en uvanlig hyllest til fagets redaktør-ikon Christine Langlois. De stiller spørsmål ved departementets klokskap når man struper det alle mener er det kvalitativt sett beste

fagtidsskriftet på feltet. Med sin drøyt tretti års levetid var det en hel generasjon etnologer som hadde et forhold til *Terrain*, et tidsskrift der navn som Bourdieu og Lévi-Strauss en gang var å finne på forfatterlisten, og der dagens unge etnologer fortsatt sto i kø for å publisere. Flere har arbeidet – og arbeider fortsatt – for å finne en løsning, men det er i dag lite som tyder på at tidsskriftet vil klare å gjenoppstå utenfor Kulturdepartementets relativt trygge vegger.

Som flere av kommentatorene er inne på, representerte 1980-tallet og starten på

tidsskriftet en gullalder for fransk etnologi. Alle gullaldre har en slutt, og det lenge så veletablerte faget etnologi må i dag slåss for å overleve – eller i det minste for å holde seg synlig – i Bologna-systemets irrganger av studieretninger og valgmuligheter. Desto større grunn til nostalgien ...

Et lite PS: Frankrikes største avis, *Le Monde*, viet spalteplass til og omtale av *Terrain*'s opphør (11.9.2015). Mon tro om *Aftenposten* ville ha gjort det samme om *Tidsskrift for kulturforskning* en vakker dag skulle legge inn årene?